

4

Etnografiaa poliittisessa eliittiorganisaatiossa

Hertta Vuorenmaa

Etnografian käyttö eliittiorganisaatioiden tutkimuksessa avaa arvokkaita näkökulmia organisaation sisäisiin toimintatapoihin, valtasuhteisiin ja päätöksentekoprosesseihin. Vaikka menetelmän soveltaminen näissä ympäristöissä voi olla haastavaa, sen tarjoamat syvälliset näkökulmat ovat korvaamattomia. Etnografian avulla tutkija voi syventyä organisaation kulttuuriin ja dynamiikkaan, paljastaen piileviä rakenteita ja käytäntöjä. Erityisesti parlamenttien tutkimuksessa etnografia tarjoaa uudenlaisen tiedon tason ja näkökulman organisaation toimintaan sekä sen mahdollisiin vaikutuksiin laajempaan yhteiskuntaan.

Eräänä kylmänä helmikuun alun talviaamuna kävelin töihin Hietaniemen hautausmaan läpi. Hautausmaa sai ajattelemaan tutkimusaihettani, eduskunnan hallintoa. Sekä hautausmaat että eduskunta ovat täynnä perinteitä, historiaa ja kulttuurin kerroksia, jotka ansaitsevat hiljaisen kunnioituksen. Kenttätyötä tehdessäni tunsin usein, että minun tulkittiin jollain tavalla halventavan eduskuntaa ja sen perinteitä, erityisesti kun esitin "vaikeita" kysymyksiä tasa-arvosta. Ikään kuin pelkkä läsnäoloni ja kysymykseni riittäisivät kyseenalaistamaan tämän instituution pyhyiden. Eduskunnalle on ominaista suuren instituution järkähtämättömyys. Se on olemassa, hallitsee ja on kaikkien kuolevaisten, erityisesti organisaation ulkopuolisten, yläpuolella. Tässä ajatuksessa on jotain hyvin turvallista. Samalla tavoin hautausmaalla voi tuntea olonsa erittäin turvalliseksi, arjen ja yhteiskunnallisen elämän koettelemukset eivät ulotu sinne. Hautausmaan ja eduskunnan välillä on ero siinä, että hautausmaa on hyvin rauhallinen paikka, kun taas eduskunta on samaan aikaan rauhallinen ja rauhaton, ajoittain jopa ahdistava paikka. Se on jatkuvien valtataistelujen areena.

Tutkimushankkeeni ja sen etnografinen ote olivat aineistoa kerätessä ja ovat edelleen yritys ymmärtää eduskunnan instituution eri puolia. Aineistoni ja osallistuvan havainnoinnin avulla olen yrittänyt kertoa erilaisen tarinan kuin mitä poliittisista instituutioista yleensä kerrotaan, ja samalla tuoda uuden näkökulman demokratiaan ja demokraattisiin instituutioihin. Ajatuksena oli alun perin purkaa tämä monin tavoin myyttinen instituutio pienempiin, käsiteltävissä oleviin todellisuuksiin. Tavoitteena oli myös muistuttaa ympäröivää yhteiskuntaa, että vaikka kansakunnat tarvitsevat kansallisia instituutioita, ne eivät saa olla elämää suurempia. Instituutioiden tulisi olla mahdollisimman läpinäkyviä ja tilivelvollisia kansalaisille.

Tämä luku keskittyy etnografiseen aineistooni ja erityisesti sen keräämiseen eliittiorganisaatiossa. Metodina ohjaavana teoreettisena runkona toimi alusta asti institutionaalinen etnografia (Smith 1989; 1996; 2002; Grahame 1998; DeVault & McCoy 2002, Malachowski ym. 2017) ja tämä lähestyminen oli tärkein inspiraation lähde, vaikka en noudattanutkaan menetelmää tiukasti. Institutionaalista etnografiaa on käytetty myös osallistujahavainnoinnin ohjaavana logiikkana (Smith 1989; 1996; 2002; DeVault & McCoy 2002). Tutkimukseni keskittyy eduskunnan työntekijöihin ja johtotehtävissä toimiviin henkilöihin. Olen tarkastellut eduskuntaa työympäristönä sekä kansanedustajille että muille työntekijöille, huomioiden sekä miehet että naiset.

Poliittisten organisaatioiden tutkimus

Organisaatiotutkimuksessa eduskunnat ja muut poliittiset organisaatiot (Rainey, Fernandez & Malatesta 2003) ovat saaneet melko vähän huomiota verrattuna yksityisen sektorin organisaatioihin. Julkisen sektorin johtamista, kuten uutta julkisjohtamista (New Public Management), on sen sijaan käsitelty laajalti kirjallisuudessa (Polsby 1984; Dunleavy 1991; Hood & Jackson 1991; Osborne & Gaebler 1992; Dunleavy & Hood 1994; Stokes & Clegg 2002; Greve & Ysa 2023). Organisaatiotutkimuksen fokus julkisen sektorin osalta on usein julkisen sektorin byrokratioissa ja hallinnossa – eliitti-instituutioita kuten eduskuntia käsittelevää kirjallisuutta on vähemmän, vaikka poikkeuksiakin löytyy (Savoie 2003). Tutkimusta poliittisista instituutioista työpaikkoina muille kuin kansanedustajille on vähän. Eduskunnat eivät kuitenkaan ole ainoastaan poliittisia instituutioita, vaan myös työpaikkoja, joissa kansanedustajat ja muut työntekijät suorittavat tehtäviään.

Organisaationa eduskunnat missä tahansa maassa ovat ainutlaatuisia siinä mielessä, että ne tuottavat lakeja ja politiikkaa, joita ihmisten ainakin odotetaan noudattavan. Muunlaisetjärjestöt tuottavat normeja, suuntaviivoja ja linjauksia, mutta eduskunnan päätökset koskevat yleensä ainakin teoriassa koko yhteiskuntaa. Vaikka kansainvälistä ja suomalaistakin tutkimusta sukupuolisuhteista ja politiikasta – naisten edustuksesta ja asemasta hallintojärjestelmissä, poliittisissa puolueissa, julkisen sektorin hallinnossa ja päätöksenteossa ylipäättään – on tehty runsaasti, (esim. Mazur 2002; Barry, Dent & Neill 2003; Chappell 2004; Chappell & Hill 2006; Annesley, Gains &

Rummery 2007), tämän tyyppinen tutkimus on yleensä keskittynyt tasa-arvon näkökohtiin politiikan ja päätöksenteon eri osissa. Sukupuolen valtavirtaistamista ja sen puutetta julkisella sektorilla on tutkittu Suomessa laajasti sekä kunta- että valtiotasolla. (Holli 2003; Kuusipalo 1989; Holli & Kantola 2007; Holli, Luhtakallio & Raevaara 2007; Holli & Saari 2009) Naisten osuus esimerkiksi kansanedustajista on kuitenkin kasvanut maailmanlaajuisesti viime vuosikymmeninä. Sitten tutkimuksessa parlamentteja on tarkasteltu sukupuolittuneina organisaatioina (Crawford & Pini 2011), sukupuolittuneina instituutioina (Rai & Spary 2019) ja miesvaltaisina instituutionaalisina ympäristöinä, joita hallitsee maskuliinisuuden kulttuuri (Lovenduski 2005; Erikson & Josefsson 2020). Tutkimus on myös käsitellyt, kuinka jaettujen sääntöjen, käytäntöjen ja normien avulla ylläpidetään seksististä kulttuuria, joka tuottaa epätasa-arvoisia ja turvattomia työolosuhteita naispoliitikoille. (Collier & Raney 2018)

Poliittisia instituutioita, kuten eduskuntia, käsitellään kuitenkin yhteiskunnissa usein organisaatioiden normaalin toiminnan yläpuolella olevina yksikköinä. Tästä huolimatta, kansanedustajat ovat palkattuja työntekijöitä julkisen sektorin organisaatiossa eivätkä sellaisenaan vähemmän vastuullisia ja avoimia tarkastelulle kuin he, jotka työskentelevät sellaisilla julkisen palvelun aloilla kuten koulutus, terveydenhuolto ja posti. (Whitehead 1999, 19) Tämän tyyppinen avoin tarkastelu on ollut pääasiassa median tehtävä monissa maissa, myös Suomessa. Eduskunnan tarkastelu mediassa työpaikkana, hallinto- ja virkamieskunnan kulmasta on kuitenkin harvinaisempaa. Intensiivinen mediahuomio hallintoa kohtaan on Suomessa suhteellisen uusi ilmiö. Se voidaan nähdä heijastuksena 1980-luvulla alkaneesta muutoksesta, suomalainen media on alkanut suhtautua politiikkoihin uudella tavalla (Virkkunen 2006; Ervasti 2004; Aula 1991; Holmberg 2004) ja poliittinen kulttuuri yleisesti on ollut laajemmassa muutoksessa noin 2000-luvun alusta asti (Aslama & Kivikuru, 2002; Alho 2004).

Aineiston keruun prosessimaisuus

Aineiston keräämisessä on ollut lähtöajatuksena tarjota lukijalle thick description – tiheä kuvaus (Geertz 1973). Tiheä kuvaus pyrkii ylittämään pelkän havaintojen kirjaamisen ja tarjoamaan laajemman kontekstin ja merkityksen tulkinnalle. Se pyrkii ymmärtämään paikallisia merkityksiä, käytäntöjä, sosiaalisia suhteita ja symbolisia viestejä, jotka vaikuttavat ihmisten toimintaan ja ajatteluun. Tiheän kuvauksen tavoitteena on ymmärtää, miten eri tekijät vaikuttavat yhteisön jäsenten käyttäytymiseen ja millaisia merkityksiä heidän toimintansa taustalla on. Kuvaamalla eduskunnan, poliittisen eliitti-instituution, aiemmin suhteellisen tuntemattomien ei-poliittisten osastojen toimintaa, tavoitteena on ollut avata musta laatikko (Easton 1965), eli kuvata ja analysoida demokraattisen poliittisen järjestelmän ydintä. Kuten usein etnografisessa tutkimuksessa, tapa ja metodit, joilla tämä tutkimus lopulta tehtiin,

määräytyivät enimmäkseen kentän vaatimusten ja kenttäkokemusten mukaan (Rhodes ym. 2007; Kondo 1990; Goffman 1989).

Alkuperäisillä tutkimussuunnitelmillani ei siis ole paljon yhteistä sen kanssa, mistä nyt kirjoitan. Prosessin aikana tutkimuskysymyksistäni ennallaan ovat säilyneet kiinnostukseni siihen, miltä poliittiseen eliittiin kuuluvan instituution toinen puoli näyttää, sekä pohdintani siitä, voisiko organisaation sisältä tunnistaa tietynlaisen johtamis- tai hallintologiikan. Millaista on työskennellä sellaisessa paikassa? Mitkä ovat sen erityispiirteet ja ominaisuudet, ja mikä on tämän instituution logiikka? Nämä kysymykset ohjasivat prosessin alkua. Alkuperäisten valintojeni (työskentelyn arkipäivä poliittisessa eliittiorganisaatiossa) jälkeen aineiston sisällön määräisivät kentän tapahtumat.

Tutkimukseni metodologinen valinta oli, kentän tapahtumien takia, kvalitatiivisten ja puolikvantitatiivisten menetelmien yhdistelmä – puolistrukturoiduilla haastatteluilla tehty etnografia, osallistuva havainnointi sekä organisaation työntekijöille tehty kysely. Kenttätöitä voidaan luonnehtia monimenetelmäiseksi ja myös sattumanvaraiseksi ja pakosta syntyneeksi. Näistä metodeista valitsin itse etnografian, tarkemmin osallistuvan havainnoinnin ja haastattelut. Ne olivat oman metodologisen lähestymistapani ydin ja lähtökohta. Haastattelut tehtiin lumipallometodilla (*snowball sampling*). Kyseessä on tutkimusmenetelmä, jota käytetään silloin, kun tutkittavan ilmiön tai tutkimuskohteen populaatio on vaikeasti tavoitettavissa tai rajattavissa. Se on laadullisen tutkimuksen menetelmä, joka perustuu osallistujien suositusten ja verkostojen hyödyntämiseen verkostointensiivisessä organisaatiossa. Seurasin suosituksia haastateltavista ja yritin parhaani mukaan pitää huolta refleksiivisyydestä samalla kun vaihtelin hattua ja roolia. Pyrin läpi tutkimusprosessin avoimuuteen ja seuraamaan R.A.W. Rhodesin ja kumppaneiden määrittelemää lähestymistä: ”Etnografinen lähestymistapa sallii yllätyksiä, loistohetkiä, jotka voivat avata uusia tutkimuskohteita. Se hyväksyy onnekkaita sattumat. Se on hedelmällistä, progressiivista ja avointa” (Rhodes ym. 2007, 209).

Samaan aikaan kun keräsin omaa aineistoani, eduskunnan hallinto, työllisti minua tilaamalla minulta kaksi selvitystä ja niiden pohjalta kaksi raporttia. Käsittelen tätä rooliristiriitaa myöhemmin tässä luvussa. Eduskunnan tilaamat selvitykset olivat työpaikkaa arvioivia tutkimuksia, joita ei ole tarkoitettu kattavan tilastollisen näytön tuottamiseen. Selvitykset suunniteltiin eduskunnan hallintotoimistojen työkaluksi, jotta ne voisivat kehittää sisäistä suunnitteluaan henkilöstöstrategian ja tasa-arvosuunnitelman kannalta (Niemi 2007a, 2007b). Organisaatiota lähestyttiin siis useammasta näkökulmasta ja useilla eri metodeilla. Alusta asti rohkaisevaa oli se, että aineiston keskeiset teemat toistuivat kaikissa näillä erilaisilla menetelmillä tehdyissä selvityksissä ja havainnoissa sekä haastatteluissa. Ne näkyivät myös jo aikaisemmissa, jo 1990-luvun alkupuolelta peräisin olevissa tutkimusraporteissa ja niitä on dokumentoitu myös 2000-luvun alun julkaisuissa (esim. Moilanen 2002).

Tekemäni osallistuva havainnointi koostui pääosin ihmisten havainnoimisesta, haastattelutilanteista, käytävillä kävelemisestä, lounaalla olemisesta, kahvin juomisesta, kollegoille juttelemisesta, virallisista ja epävirallisista tapaamisista ja tavan-

omaisista työhönliittyvistä tekemisistä. Varsinaisena metodia ohjaavana teoreettisena runkona toimi alusta asti institutionaalinen etnografia (IE) (Smith 1989; 1996; 2002; Grahame 1998; De Vault & McCoy 2002) ja tämä lähestymistapa oli tärkein inspiraation lähteeni, vaikka en noudattanutkaan menetelmää tiukasti. Institutionaalista etnografiaa on käytetty osallistujahavainnoinnin ohjaavana logiikkana (Smith 1989; 1996; 2002; DeVault & McCoy 2002). Institutionaalinen etnografia on tutkimuslähestymistapa, jossa tarkastellaan instituutioiden toimintaa ja merkityksiä osana ihmisten arkea ja yhteiskuntaa. Tutkimusmenetelmä korostaa vallankäytön, rakenteiden ja käytäntöjen yhteyttä sekä niiden vaikutusta yksilöiden jokapäiväiseen elämään.

Institutionaalinen etnografia yhdistää yksilöiden arjen kokemukset laajempiin institutionaalisiin rakenteisiin, jotka muokkaavat, ohjaavat ja rajoittavat heidän toimintaansa. Tämä lähestymistapa yhdistää etnografisen tutkimuksen ja instituutioiden analyysin ja tarkastelee miten instituutiot toimivat ja vaikuttavat ihmisten elämään käytännön tasolla. Tutkimusotteen mukaisessa analyysissä havainnoidaan esimerkiksi työn arkea, tarkastellaan, kuinka nämä erilaiset arjen kokemukset peilautuvat kyseisen organisaation institutionaalisiin käytäntöihin sekä näitten käytäntöjen taustalla vaikuttaviin teksteihin ja rakenteisiin. Refleksiivisen tutkimusotteen avulla pyritään selvittämään ja avaamaan mahdollisia ristiriitoja arjen kokemusten, instituutioiden toimintaperiaatteiden ja niitä ohjaavien tekstien ja rakenteiden välillä. Tämän lähestymistavan kautta voidaan avata, miten instituutioiden käytännöt ja niiden taustalla vaikuttavat tekstit muokkaavat ihmisten arkea. Samalla avautuu mahdollisuus kritisoida ja kehittää näitä käytäntöjä (Walby 2013).

Hyvin vaatimattomassa mittakaavassa voisin väittää, että läsnäolonni eduskunnassa saattoi hetkellisesti parantaa joidenkin siellä työskentelevien ihmisten työelämää. Sain muutaman kiitossähköpostin kenttätyöni ja sen jälkeisten tapahtumien päätyttyä ja niissä, pääasiassa naisilta tulleissa, kirjoittajat kiittivät minua työolojensa parantamisesta. Lähtökohtana ja sopusoinnussa institutionaalisen etnografian eetosksen kanssa toiveeni oli alusta asti edistää jollakin tavalla demokratiaa ja ennen kaikkea tämän eliittiorganisaation toimintaa ja työn sujuvuutta siellä. Eduskunnan hallinto on ainutlaatuinen työympäristö ja minulle selvisi nopeasti, että siellä täytyy olla läsnä ymmärtääkseen miltä työn arkipäivä näyttää. Eräs johtajista tiivistä tämän erityispiirteen aivan yhteistyömme alussa: ”Jos todella haluat tehdä tutkimusta tästä paikasta, sinun on tultava työskentelemään kanssamme. Muuten et näe mitään.” (anonyymi johtaja, ote tutkimuspäiväkirjasta 3.10.06)

Tämän tutkimuksen aikana olen jatkuvasti pyrkinyt olemaan tietoinen sekä omista reaktioistani tutkimuskenttää kohtaan että tarkastelemaan kriittisesti omia päätöksiäni ja ratkaisujani. On ehdottoman tärkeää pysytellä systemaattisena ja objektiivisena myös sen jälkeen, kun positivistiset, luonnonlakeihin perustuvat ja universalistiset tutkimuslähestymistavat on jätetty taakse. (Rhodes ym. 2007, 8) Tutkimusta tehdessäni olin tietoinen siitä, että kenttätyössä oli koko ajan läsnä kaksi hyvin eriroolista tutkijaa: eduskunnan palveluksessa oleva selvitystä tekevä tutkija ja väitöskirjaansa varten aineistoa keräävä tutkija. Olin aineistoa kerätessäni tutkimuskenttäni palveluksessa ja se tarkoitti, että minun piti omaksua useita rooleja, enkä voinut

päättää vapaasti, mitä kentällä teen. Käytin "useita hattuja" joka päivä, eikä se tehnyt eettisestä asemastani yksinkertaista. Tutkimusprosessin aikana toimin tutkijana, työntekijänä ja entisenä työntekijänä, ja jokainen näistä rooleista ja tehtävistä antoi minulle uuden näkökulman tutkimuskenttääni. Vaikka tutkimusprosessin kestäessä jouduin omaksumaan useita erilaisia "hattuja", analyysissäni pidin huolen siitä, että päässäni oli väitöskirjaansa varten aineistoa keräävän tutkijan hattu. Refleksiivinen tutkimusote oli tässä ratkaiseva apu, se auttoi minua tiedostamaan ja rajaamaan muut mahdolliset roolit pois analyysistä. Näin pystyin keskittymään tutkimukselliseen näkökulmaan ja samalla säilyttämään kriittisen etäisyyden aineistooni. Kyse oli myös tietyn etäisyyden säilyttämisestä kenttään ja liian läheisen, niin sanotus "going native" – lähestymistavan välttämisestä. Going native voidaan suomentaa ilmauksella "kotoutuminen" tai "muuttuminen paikalliseksi." Se viittaa tilanteeseen, jossa tutkija imeytyy ja adaptoituu täysin tutkimuskohteensa kulttuuriin ja tapoihin. (esim. Walsh 1998) Samaan aikaan on todettava, että osallistuessani tilaisuuksiin, kuten eduskuntakauden avajaisiin eduskuntatalossa, ymmärsin ehkä selvemmin kuin tavallisina päivinä, että roolini siellä tarkoitti istumista useilla eri tuoleilla. Sen seurauksena en istunut mukavasti millään niistä.

Suunnitelmista konkretiaan

Alkuperäisenä ajatuksena oli tehdä vertaileva analyysi kahdesta eduskunnasta, suunnitelmissa olivat Suomi ja Ruotsi, Tšekki tai Viro. Pitkään suunnitelmissa oli myös, että tutkittavaa eliittioorganisaatiota ei missään vaiheessa paljasteta. Tämä vaikutti tarpeelliselta varotoimenpiteeltä informanttien anonymiteetin suojelemiseksi. Kaikki nämä suunnitelmat osoittautuivat kuitenkin mahdottomiksi. Tämä johtui kolmesta pääsyystä: Ensinnäkin näiden laitosten ainutlaatuisuus ei oikein sovi vertaileviin tutkimuksiin. Toiseksi en saanut lupaa kerätä kaikkialla aineistoa, joka olisi ollut vertailukelpoista ja tasavertaista. Kolmanneksi suomalaista kenttätöitä seurasi irtautumisprosessi, joka muuttui mediatapahtumaksi. Näin ollen ei ollut enää mahdollista peittää sitä, että olin tutkinut Suomen eduskunnan hallintoa. Vaikka tämä tutkimus oli huolellisesti suunniteltu, muuttivat erityisesti tammikuun 2008 tapahtumat sen tasapainoa ja painopistettä. Sen sijaan, että olisin taistellut tapahtumia vastaan ja jatkanut alkuperäistä suunnitelmaa, seurasin tapahtumien polkua ja annoin tapahtumien viedä (kuten Rhodes ym. 2007). Tämä kaikki merkitsi sitä, että sekä käsitteellisiä että metodologisia lisäyksiä täytyi tehdä. Esimerkiksi organisaatorikkomuksia ja erityisesti häirintää en ollut ajatellut tämän tutkimuksen teemaksi. Ne kuitenkin nousivat esiin kentän toivomasta tasa-arvoselvityksestä.

Kentältä poistumisprosessi muuttui hyvin erilaiseksi kuin olin suunnitellut ja määritteli tutkimuksen painopisteen uudelleen. Poistumisprosessi alkoi viedä yhä enemmän tilaa tiedon tuottamiselta ja siitä muodostui miltei tärkeämpää kuin mikään muu. Osallistuin lopulta useamman kerran todistajana oikeudenkäyntiin, joka

juonsi juurensa siitä, että toimittaja oli lukenut eduskunnalle kirjoittamani tasa-arvon arviointiraportin (Niemi 2007b). Luettuaan raportin hän haastatteli nimettömiä kansanedustajien avustajia ja pyysi heitä nimeämään eduskunnan pahimmat seksuaaliset häiritsijät ja kirjoitti sen pohjalta artikkelin Helsingin Sanomiin. Yksi hänen artikkelissaan nimeämistä kansanedustajista nosti kanteen häntä ja Helsingin Sanomia vastaan. Minut kutsuttiin oikeuteen kertomaan, olivatko nimet peräisin minun selvityksestäni. Todistaminen oli helppo tehtävä, minun selvityksessäni oli erikseen pyydetty, että nimiä ei mainita ja että mahdolliset ongelmat raportoitaisiin tasa-arvovaltuutetulle. Tiedoissani ei ollut yhtään nimeä.

Tutkimushankkeeni sai alusta asti monet parlamentissa työskentelevät hermostuneiksi ja jopa järkyttyneiksi syistä, joita en koskaan täysin ymmärtänyt, erityisesti koska tutkimuksessa yritettiin vastata hyvin yksinkertaisiin kysymyksiin. Millaista on työskennellä poliittisessa eliittiorganisaatiossa, työskennellä politiikan ja erilaisten hallinnollisten vaatimusten ristipaineessa?

Tutkimusotteeni ja ajatukseni oli tarjota yksi näkökulma tähän myyttiseen taloon, sen ihmisiin, rakenteisiin, sääntöihin, hierarkioihin ja niin edelleen. Huomio tutkimuksen kenttävaiheen aikana keskittyi erityisesti mikrotason rakenteiden, lähinnä johtamisrakenteiden, työprosessien ja sukupuolien välisen tasa-arvon kartoittamiseen eduskunnan hallinnossa. Teoreettisesta kulmasta tarkastelin myös perinteistä valtionhallinnon logiikkaa ja sen erilaisia vaikutuksia työympäristöön ja työilmapiiriin. Valta on sekä avainkysymys että keskeinen käsite, kun tarkastelun kohteena on poliittinen instituutio ja sen sisäiset työprosessit. Aineiston kautta keskiöön nousivatkin nopeasti erityisesti pitämisen (sosiaaliset suhteet) ja politisoinnin (verkostot ja niissä jaettu valta) merkitykset työn tekemiselle hallinnossa. Yhdessä nämä käsitteet tulivat näkyviksi ylimääräisinä epävirallisina prosesseina ja rakenteina muodollisten organisaatorakenteiden sisällä.

Etnografiaa eliittiorganisaatiossa

”Tarkkailijoina olemme osittain vakoojia, osittain tirkistelijöitä, osittain faneja ja osittain jäseniä” (Van Maanen 1978, 346). Vaikka eliiteistä on tehty paljon tutkimusta, ja huippuliikemiehiä, teknologia-asiantuntijoita, miljonäärejä, huippupoliitikkoja, huippuvirkamiehiä on tutkittu (ks. esim. Stephens 2007; Undheim 2006; Kezar 2003; Odendahl & Shaw 2002; Hambrick & Mason 1984; Hertz & Imber 1995; Rhodes ym. 2007; Hearn, Jyrkinen & Piekkari 2009), eliittiin keskittyvät etnografiat ovat edelleen harvinainen tutkimusalue. Tämä johtuu luonnollisesti osittain siitä yksinkertaisesta tosiasiasta, että eliittejä on vaikeampi saada osallistumaan tutkimuksiin. Kuten Susan Ostrander (1995) ja Lynn Chancer (2020) ovat huomauttaneet, tähän liittyville vaikeuksille annetaan kuitenkin usein liikaa painoarvoa. Yhtä ongelmallinen osa eliittitutkimusta on tutkijan mahdollisuus suojata tutkimustietoa, suojella itseään tutkijana ja samaan aikaan olla koko ajan valmis tarttumaan tilaisuuteen sen saapu-

essa. Tämänkaltaiset vaikeudet johtavat helposti tilanteeseen, jossa yhteiskuntatieteilijät eivät tutki eliittejä. Eliittien tutkiminen sisältää tyypillisesti odottamattomia tilanteita, jotka usein ovat tutkijan ja hänen työnsä kannalta ongelmallisia.

Minun tapauksessani erityisesti tekemäni selvitykset synnyttivät puolustusreaktioita ja jotkut eduskunnan työntekijöistä ja johdosta olivat loukkaantuneita, koska selvitysteni ja tutkimukseni tulokset eivät olleet pelkästään myönteisiä. (Hammersley 1992, 65) Nämä reaktiot ovat kuitenkin olleet osa tutkimusprosessia ja ajan kuluessa, tehdessäni analyysiä ja saatuani tarvittavan etäisyyden organisaatioon, olen kyennyt näkemään tekemäni haastattelut ja kentän erilaiset reaktiot riisuttuina (useimmista) omista tunteistani ja reaktioista, joita ne minussa herättivät. Tämän kaltaisessa tutkimuksessa refleksiivisyys tutkimusotteena on kuitenkin välttämättömyys, johtuen kysymyksistä, jotka nousivat minun ja tutkimuskenttäni välisistä valtasuhteista. Tutkimuskenttäni sisälsi Suomen vaikutusvaltaisia ihmisiä. Heidän eliittistatuksestaan ja siitä nousseista ongelmista huolimatta minulla ei missään vaiheessa ole ollut kielteinen suhde haastateltaviini. Haastattelut olivat monella tapaa tyypillisiä tutkimushaastatteluja, ja niissä näkyi haastateltavien erilaisia suhtautumisia valtaan. Niihin kuului erittäin miellyttäviä haastatteluja, joissa olimme haastateltavan kanssa samalla tasolla, jäykempiä haastatteluja, joissa haastateltava pitäytyi valta-asemassaan, haastatteluja, joissa ei puhuttu paljon, haastatteluja, joissa puhuttiin niin paljon, että tutkijana tuskin pysyin perässä. Yleinen tunnelma haastatteluissa oli lämmin ja ystävällinen, kaikki haastateltavat olivat itse ilmoittautuneet haastatteluun, ja valmiita keskustelemaan käsillä olevista asioista.

Haastattelutilanteisiin liittyy kuitenkin useita ongelmia. Eliittiä on vaikea haastatella feministisestä näkökulmasta. Tällainen valtasuhde on otettava huomioon haastatteluja suoritettaessa ja ehkä vielä enemmän haastatteluja analysoitaessa (Puwar 1997). Olen hyvin tietoinen siitä, että olen pelännyt joitain haastateltaviani, halunnut miellyttää heitä. Minuun on myös vaikuttanut heidän valta-asemansa siinä määrin, etten aina voinut kyseenalaistaa heidän näkemyksiään. Olen ollut aidosti järkyttynyt mahdollisuudesta, että he eivät olisi tyytyväisiä työhöni. Ostrander (1995) on listannut joitain tyypillisimpiä ongelmia, joita voi esiintyä eliittihaastatteluissa, ja nämä kaikki ovat läsnä kokemuksissani. Eliitin taipumus puhua vapaasti ja pitkään, mutta ei välttämättä kertoa paljoa tai edes vaadittua sisältöä, oli melko yleistä johdon haastatteluissani. Selkeän vastauksen saaminen oli usein haasteellista. Eliitin jäsenet ovat harjaantuneet ilmaisemaan mielipiteensä ja tottuneet tietämään, että heidän mielipiteellään on merkitystä ja tällä on selvä vaikutus haastattelutilanteeseen.

Olen toistuvasti joutunut tilanteeseen, jossa haastateltavan mielipide oli haastattelussa hallitsevassa asemassa. Tämä johti myös siihen, että joissain haastatteluissa halusin antaa mahdollisimman myönteisen kuvan kaikesta miellyttääkseni haastateltavia. Yleensä vasta palattuani omalle toimistolleni tai vasta aineistoa analysoidessani heräsin ja tajusin, kuinka valtasuhde oli vaikuttanut sekä haastattelutilanteeseen että käyttäytymiseeni sen aikana. Epätasainen valtasuhde yksinkertaisesti kaatoi minut asemaan, jossa huomasin toistuvasti haluavani jotenkin miellyttää haastattelemani johtajia. Tämä ei johtunut pelkästään siitä, että pelkäsin joutua eroon eduskunnas-

ta ja työstäni, jos käyttäytyisin toisin, vaan jälkikäteen ajatellen se oli reaktio heidän valtaansa. Tunsin itseni ajoittain melko avuttomaksi ja halusin miellyttää pystymättä selittämään miksi edes itselleni. Se tuntui oudolta ja vaikutti työhöni, reflektoin sitä jatkuvasti tutkimuspäiväkirjassani.

Etnografisen tutkijan tulisi kaiken muun reflektiivisyyden lisäksi olla varovainen suhteessa sitoutumisensa tasoon itse organisaation kanssa. Muuten tutkimus voi helposti alkaa näyttää konsulttityöltä ja vaadittava herkkyyks organisaatiota ja sen ongelmia kohtaan katoaa sitoutumisen kasvaessa. On vaikea olla samaan aikaan mukana ja ulkopuolinen. Etnografisiin metodeihin kuuluu osata olla läsnä, kuvata kaikkea näkemäänsä niin paljon ja laveasti kuin pystyy, kestää tylsyyttä, epäluuloa ja outoja tilanteita, yrittää ottaa huomioon organisaation historiallinen konteksti ja yrittää ymmärtää kaikkea näkemäänsä ja ymmärtää se oikein ja ”oikeassa” kontekstissa, eli hahmottaa yksityiskohtia ja samalla hahmottaa koko projektin prosessuaalisuus (Bate 1997). Kenttätyö on jatkuvaa itsetutkiskelua ja omien reaktioiden kyseenalaistamista vaativaa työtä.

Etnografian pyrkimyksenä on tuoda organisaatioista esiin yksityiskohtia, jotka muuten jäisivät paljastamatta, mutta sen ei koskaan ole tarkoitus olla ”tosi” tarina siitä, mitä tapahtuu, ellei tekijä ole tavoitteellinen positivist. On tärkeää muistaa, että etnografia tarjoaa vain yhden näkökulman organisaation tarkasteluun (Coffey 1999). Kaikkea ei voi koskaan nähdä eikä täysin ymmärtää. Usein keskeisenä tavoitteena on pystyä kuvaamaan kulttuuria, ja pyrkiä kertomaan tarina tietyn kulttuurin joistakin piirteistä sekä tarjoamaan siten vähintään sisääntulokohta kyseisen organisaation todellisuuteen (Bate 1997).

Valitsin institutionaalisen etnografian, koska siinä yhdistyvät feministiset näkökulmat ja marxilainen ajattelu, molemmat ovat osa sitä, mitä voitaisiin kutsua kriittiseksi sosiologian tai johtamisen koulukunnaksi. Institutionaalisen etnografian tutkijoilla on yleensä taipumus kriittiseen tai vapauttavaan päämäärään. Tämän tutkimusotteen ontologia edellyttää, että tutkimus paljastaisi ideologisia ja sosiaalisia prosesseja (DeVault & McCoy 2000). Eduskunnan kaltaisen organisaation ja instituution osalta oli erittäin tärkeää säilyttää kriittinen asenne ja purkaa kaikki havaitsemansa. Kansallisilla toimielimillä ja erityisesti instituutioilla, kuten eduskunnalla, on hyvin erityinen asema kollektiivisessa tietoisuudessamme, ja siksi niitä, ehkä vielä enemmän kuin monia muita organisaatioita, on arvioitava kriittisesti (Smith 1990, 6).

Institutionaalisen etnografian käsitteellisen viitekehyksen käyttäminen on paitsi olemassa olevien valtamuodostelmien ja rakenteiden myös vallan järjestelyn tapojen kyseenalaistamista: miksi tämä on järjestetty näin? Onko tämä paras tapa vai onko taustalla jokin muu syy? Institutionaalinen etnografia sisältää myös ajatuksen, että tutkijan tehtävänä ei ole yrittää kartoittaa instituutioita kokonaan, vaan... ”tutkia tietyn instituutiokompleksin tiettyjä kulmia tai säiteitä tavoilla, jotka tekevät näkyviksi niiden yhteyskohdat muihin kohteisiin ja toimintalinjoihin”. (DeVault & McCoy 2000, 753) Siten institutionaalisen etnografian asettama tehtävä on toteutettavissa, eikä se sisällä positivistista väitettä, että tutkija näkisi kaiken.

Institutionaalisen etnografian soveltuvuus tutkimukseeni perustuu myös sen tarjoamaan metodiin nähdä byrokraattiset organisaatiot ja instituutiot paikkoina, joissa kaikki yksittäiset toimet voidaan tulkita vastuullisina abstraktien, yleistettyjen kategorioiden avulla. Grahame (1998, 353) on korostanut, että tällainen näkökulma tarjoaa mahdollisuuden nähdä yksilöiden konkreettinen kokemus osana laajempaa rakenteellista kokonaisuutta, joka heijastelee näitä abstrakteja suhteita. Yksilön kokemus ei siis esiinny pelkästään erillisenä tapauksena, vaan pikemminkin osana instituutioita, jotka muovaavat nyky-yhteiskunnan sekä yleistä että abstraktia luonnetta.

Tutkimuskohteen puolustusreaktiot ja tutkijan tunteiden hallinta

Pääsy kentälle on usein ja oli tutkimuksessani pitkien neuvotteluiden lopputulos, mutta on muitakin asioita, jotka liittyvät organisaation eliittiluonteeseen. Organisaatioon voi esimerkiksi päästä käsiksi kokonaisuutena, mutta sen jälkeen pääsy tiettyihin kokouksiin evätään syystä tai toisesta. Myös tulosten julkistamisen jälkeen vastaanotto voi olla kylmä. Tässä tutkimushankkeessa kävi juuri niin. Rhodes kuvailee myös minun tutkimusprosessiani kirjoittaessaan: "...se tunne, kun eliitti kääntyy sinua vastaan sen jälkeen kun olet lähettänyt luonnoksen tutkimuksestasi. He ovat hämmentyneitä siitä, kuinka lähellä olet vanginnut paperille, mitä he tekevät ja miksi he tekevät niin, mukaan lukien elämän arkipäiväinen luonne ja tekopyhyys huipulla" (Rhodes ym. 2007, 211). Etnografinen kenttätö eliitin keskuudessa sisältää monia mahdollisia sudenkuoppia, joita ei pidä eikä voi jättää huomiotta.

Kenttätöön haastavampi vaihe alkoi virallisen työsuhteeni päättymisen jälkeen elokuun 2007 lopussa. Eduskunnan toimistoissa oleskeluni päättyessä minua pyydettiin pitämään syyskuun 2007 alussa johtamiskoulutuspäivä yhdessä työhyvinvointiin erikoistuneen kollegani kanssa. Tämä päivä tarjosi minulle vielä yhden havainnointimahdollisuuden. Teimme kyselyvastausten perusteella kysymyksiä esimiehille, jotka muodostivat ryhmiä. Jokaiselle esimiehelle annettiin numero ja he ryhmittivät itsensä sen perusteella. Sitten he työskentelivät itsenäisesti ryhmissä ja vastasivat kahteen satunnaisesti valittuun kysymykseen kyselyvastauksista. Kävimme läpi kaikki kysymykset ja vastaukset ja kannustimme keskusteluun. Kirjoitin ylös kaiken, mitä ryhmät sanoivat, ja projektori heijasti kirjoitukseni taululle. Ryhmät näkivät kirjoituksen ja korjasivat sen, jos heidän mielestään jotain ei ollut sanottu oikein tai tarkoitettu niin heidän vastauksissaan koskien eduskunnan johtoa.

Koulutuspäivän jälkeen oli noin viiden kuukauden hiljaisuus, enkä odottanut enää kuulevani heistä. Haastavan vaiheen haastavin osuus alkoi kuitenkin yllättäen, kun media "löysi" tasa-arvoarviointiraportin, joka oli ja on julkinen asiakirja, ja uutisoi tutkimuksen tuloksista. Media keskittyi erityisesti eduskunnassa esiintyvään seksuaaliseen häirintään liittyviin ongelmiin. On tärkeää todeta, että yksikin häirintätapaus on aina liikaa missä tahansa organisaatiossa, joten median kiinnostus on ymmärrettävää. Jotkut toimittajat käsittelivät asiaa ammattimaisesti, mutta toiset

irrottivat raportin täysin asiayhteydestään. Yksittäisiä henkilöitä syytettiin nimillä, ja koko asia paisui suureksi. Eduskunnan hallinto reagoi skandaaliin hitaasti, mutta sitten he alkoivat vaatia minulta lisää työtä ja selvitysraportteja. He pyysivät minua ensin laatimaan raportin tasa-arvoarviointin numeroista, vaikka yritin selittää, että nämä luvut eivät merkitse mitään irrallaan kontekstista. Niitä on tarkasteltava häirintätutkimusten lukujen yhteydessä. Tein kuitenkin heille uuden raportin ja sain siitä ylimääräisen palkan. Myöhemmin, maaliskuussa 2008, minut pyydettiin asiantuntijaksi eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan, johon kuuluu kansanedustajia ja joka vastaa eduskunnan työturvallisuudesta, ja tuotin heille myös kirjallisen selonteon.

Kenttätyö oli lopulta nöyryyttä vaativa kokemus ja se myös herätti paljon tunteita – paljon enemmän kuin olin koskaan odottanut. Tästä syystä läpi tutkimuksen tekemisen olen joutunut reflektoimaan ja arvioimaan näiden tunteiden vaikutusta työhöni ja analyysiini. Niiden vaikutukset ovat olleet erilaisia eri vaiheissa. Olen pyrkinyt olemaan mahdollisimman refleksiivinen ja ottamaan ne huomioon, jatkuvasti analysoimaan omia reaktioitani erilaisiin tapahtumiin. Esimerkiksi kirjoittaessani tutkimuspäiväkirjaa jostakin henkilöstä, jonka olin tavannut päivän aikana, yritin aina arvioida omia havaintojani ja reaktioitani kolmesta eri näkökulmasta: ensinnä omana reaktionani, toiseksi tapahtumana ja kolmanneksi erillisenä yksityiskohtana kyseisen organisaation elämässä.

Etnografisen tutkimuksen kirjoittamisessa on otettava huomioon monia seikkoja, sekä ennen kirjoittamista että sen aikana. Eettiset valinnat ovat tärkeitä, ja jokainen pienikin yksityiskohta, kuten sanavalinnat tilanteiden kuvailussa, voi olla ratkaiseva. Huomasin usein kirjoittaessani käyttäneeni vahingossa sanoja, jotka vääristivät tai värittivät tilanteen todellisuutta. Sanat ovat voimakkaita ja määritteleviä, ja kun pyritään kuvaamaan tosielämän tapahtumia, niiden merkitys korostuu entisestään. Etnografisen kirjoitusprosessin merkitys on lähes yhtä suuri kuin itse kenttätyön sujuminen. Kielen käyttö tiedonkeruussa tulisi olla hyvin harkittua (Marschan-Piekkari & Welch 2004), jotta voidaan tehdä tietoisia päätöksiä vaikkapa kielen valinnasta haastatteluissa.

Osana metodologista prosessia olen myös jatkuvasti joutunut pohtimaan tunteita tutkimuksessa, niistä selviytymistä ja niiden mukauttamista työssäni (Dunn 1991; Lee 1993; Ostrander 1995; Rager 2005; Gray 2008; Sampson, Bloor & Fincam, 2008). Näiden erilaisten roolien ja oman tutkijaintegriteettini äärimmäinen koe tuli, kun häirintäskandaalin yhteydessä kohtasin median voiman yhdistettynä eduskunnan valtaan. Kuuden kuukauden kenttätyö oli jo ollut vaihtelevaa ja vaativaa. Poistumisprosessi oli erityisen raskas ja menetin täysin mahdollisuuden salata mitä organisaatiota olin tutkinut. Harkitsin tässä vaiheessa myös factionality-menetelmän käyttöä tutkittavieni anonymiteetin turvaamiseksi, mutta luovuin ideasta lopulta. Se olisi vaatinut vaikeiden tapahtumien fiktiivistä esittämistä, mikä tuntui epämiellyttävältä ja hankalasti tehtävältä, kaiken kaikkiaan hyvin epätieteelliseltä. Päädyin esittämään aineiston anonymisoituna niin pitkälle kuin mahdollista.

Eduskunnan sisällä työni kyseenalaistettiin tavalla, jota en uskonut mahdolliseksi. Vaikka olin ennakoanut näitä reaktioita ja tiesin, että jotain tämän kaltaista voi olla odotettavissa tehdessäni tämänkaltaista eliittitutkimusta, se oli silti kova ja henkisesti raskas kokemus nuorelle tutkijalle. Kun tiedotusvälineet käsittelivät tekemääni selvitystä ja kun eduskunnan hallinto sitten reagoi tai oikeastaan ei reagoinut, lukuun ottamatta muutamia epämiellyttäviä puheluita, jouduin taas uudesta kulmasta pohtimaan kuinka hallita ja järjestää reaktioitani suhteessa kaikkiin sekaviin tunteisiin, joita nämä tilanteet minussa tutkijana herättivät. Miten läpikäydä tunteitani hallitusti?

Olen yrittänyt arvioida omien tunnereaktioideni merkitystä sekä niiden vaikutusta analyysiin, mutta en voi sanoa, että tämä prosessi olisi ollut täysin systemaattinen. Olen pyrkinyt ennen kaikkea ratkaisemaan tilanteesta nousevan eettisen kysymyksen: kuinka avoin ja refleksiivinen havainnoivan tutkijan tulisi olla ja olen ratkaissut sen omalla kohdallani valitsemalla äärimmäisen avoimuuden. (Punch 1986; Mitchell 1993) Kerroin avoimesti heti eduskuntaan saapuessani kuka olen ja mitä varten olen siellä. Lähetin sähköpostia koko organisaatiolle esitelläkseni itseni ja selvitykseni ja lopuksi muistuttaakseni kyselyyn vastaamisesta. Jokaisessa sähköpostissa kerroin organisaatiolle itsestäni ja tutkimuksestani sekä tekemästäni arviointityöstä. Sain palautetta joiltakin työntekijöiltä, jotka kiittivät minua avoimesta otteestani. Kaikki minua kiittäneet henkilöt huomauttivat, että tällaista avoimuutta harvoin tapahtui tässä organisaatiossa. Yksi suurimmista harmeistani liittyen kenttätööhöni ja eduskunnalle tekemääni työhön on edelleen se, että en koskaan päässyt pitämään henkilökunnalle tilaisuutta selvitysten tuloksista. Minun olisi luultavasti pitänyt painostaa organisaatiota enemmän, mutta kaiken mediahuomion keskellä se tuntui mahdottomalta.

Jälkeenpäin: aineisto, metodi, reflektio

Tutkimusprosessi ja kenttätö kokonaisuudessaan tuntuu jälkeenpäin katsoen pitkältä matkalta hyvin erityisen institutionaalisen kansallismaiseman halki. Tutkimuksen tekeminen ja kirjoittaminen tuntui välillä pitkältä tunnustukselta, toisinaan etäiseltä ja tieteelliseltä sekä paikoitellen myös aivan liian henkilökohtaiselta. Tämä näkyy myös siinä, että aluksi yritin sinnikkäästi kirjoittaa itseni kokonaan ulos tutkimuksestani käyttämällä pääasiassa passiivista kielen muotoa. Pyrin tutkimusta tehdessäni kuitenkin jatkuvasti avoimuuteen ja noudatin Rhodesin ja kumppaneiden määrittelemää lähestymistapaa: ”Etnografinen lähestymistapa sallii yllätyksiä ja loistohetkiä, jotka voivat avata uusia tutkimuskohteita. Se hyväksyy onnekkaat sattumat. Se on hedelmällistä, progressiivista ja avointa” (Rhodes ym. 2007, 209).

Erytisen haastava yllätys oli häirintäteeman ilmestyminen tutkimukseen kartoitusten kautta. En ollut valmistautunut siihen ja se haastoi minua tavoilla, joita en osannut etukäteen kuvitella. Samaan aikaan koen, että samasta vaikeasta teemasta

sukeutui myös yksi tutkimuksen ehdottomista loistohetkistä, kun pääsin tekemään merkityksellistä työtä ja raportoimaan yhteiskunnallisesti tärkeästä aiheesta. Sain myös (aluksi) vaikuttaa siihen, miten asiaa käsiteltiin ja sanoitettiin sisäisesti ja miten ylin johto sitä lopulta sanoitti. Puhemies Niinistön käyttämä Yksikin tapaus on liikaa – fraasi nostettiin minun selvitysraportistani. Tutkijan, erityisesti institutionaalista etnografiaa hyödyntävän tutkijan kulmasta tämä oli näin jälkeenpäin arvioiden, ainutlaatuinen loistohetki. Se ei tapahtumien keskellä tuntunut ollenkaan siltä. Vaadittiin pitkä reflektioaika ennen kuin osasin tai kykenin näkemään kaiken tapahtuneen jonain muuna kuin yhtenä sotkuisena vyyhtenä.

Loistohetkiin tutkimusta tehdessä lukeutuvat myös monet antoisat kohtaamiset eduskunnan eri työntekijöiden kanssa ja tämän suurenmoisen instituution ikonisissa puitteissa työskentely, erilaiset institutionaaliset perinteet, kuten valtiopäivien avajaiset, ja niissä mukana oleminen sekä kansallisen instituution ytimen lähelle pääseminen. Etnografia on menetelmä, mutta se on myös tapa lähestyä todellisuutta. Siksi raja ontologian ja etnografian epistemologisten näkökohtien välillä voi ajoittain hämärtyä. Se on menetelmä, joka painottaa toimintaa, mutta siihen sisältyy myös ajatus siitä, että maailmaa ymmärretään parhaiten tarkastelemalla sitä läheltä (Rhodes ym. 2007). Läheinen näkökulmani ja aineistoni tarjosi minulle tutkijana valtavan haasteen, josta jälkeenpäin voi ajatella, että vastaavaan tilanteeseen olisi parempi mennä esimerkiksi työparina. Yksin kaiken tapahtuneen kohtaaminen oli raskasta ja kuormittavaa ja ajattelen, että selviydyin siitä, koska väitöskirjaohjaajani tarjosi minulle jatkuvaa tukea ja mahdollisuuden purkaa kokemaani.

Tutkimukseni metodiikka mahdollisti myös uudenlaisen kokemusperäisen tiedon tarjoamisen työskentelyyn eliitti-instituutiossa. Tavoitteenani oli tutkia ja problematisoida sitä, miten työskentelyä ja johtamista tehdään kansallisen instituution sisällä. Ilmiön monimutkaisuus ja valtasuhteiden kokemus haastoivat etnografisen tutkimuksen tekijää. Tutkimukseni reflektointi jälkeenpäin on helpompaa, siihen liittyvät skandaalit ovat menneet ohi. Tehtäväni etnografina oli ja on, muun muassa, kuvata ja analysoida sitä, mitä koin kentällä. Mennessäni kentälle odotin – huolimatta monista ennakkovaroituksista ja aiemmasta tutkijakokemuksestani – voivani havainnoida ja kertoa jonkinlaisen hallitun ja siistin tarinan ja sitten analysoida sitä. Näin ei kuitenkaan tapahtunut.

Etnografinen tutkimus eliittiorganisaatiossa on aina yllätyksellistä. Ainoa tapa tehdä tutkimusotteelle ja siitä syntyville aineistoille oikeutta on yrittää reflektiivisesti jakaa ja sanoittaa paitsi aineisto myös tutkimuksen tekemisen kokemus. Siihen olen tällä kirjoituksella pyrkinyt. Lisäksi on olennaista käsitteellistää, analysoida ja kirjoittaa tavalla, joka välittää lukijalle kuvan siitä, miten erilaiset epämuodolliset ja muodolliset prosessit, rakenteet, strategiat ja tapahtumat ilmenevät tällaisissa aineistoissa. Aluksi ne voivat näyttää sekavilta, mutta ajan myötä niistä nousee esiin selkeitä narratiiveja ja teemoja.

Haastavuudestaan huolimatta etnografia tarjoaa ainutlaatuisen mahdollisuuden syventyä eliittiorganisaatioiden kompleksiseen toimintaympäristöön ja valtasuhteisiin. Se mahdollistaa syvällisen ymmärryksen organisaation sisäisistä dynamiikois-

ta, kulttuurista ja päätöksentekoprosesseista, jotka eivät välttämättä avaudu muilla tutkimusmenetelmillä. Näin ollen etnografian käyttö eliittiorganisaatioissa voi tuoda arvokasta tietoa organisaation toiminnasta ja sen vaikutuksesta laajempaan yhteiskuntaan.

- Kenttätyö on jatkuvaa itsetutkiskelua ja omien reaktioiden kyseenalaistamista vaativaa työtä. Etenkin silloin, kun etnografiaa tehdään eliittiorganisaatiossa, jossa valtasuhteet ovat keskeinen osa organisaation toimintaa. Tutkijan on vaikea asettua niiden ulkopuolelle. Institutionaalinen etnografia tarjoaa viitekehyksen, jonka avulla voidaan analysoida valtasuhteiden vaikutusta organisaation toimintaan ja tutkijan asemaan suhteessa tutkittaviin.
- Etnografian on varauduttava siihen, että kenttätyön aikana suunnitelmat muuttuvat ja vastaan voi tulla yllättäviä käänteitä. Institutionaalinen etnografia tarjoaa työkaluja, mm reflektion kautta näiden muutosten ja yllättävien tilanteiden tulkintaan ja analysointiin, mikä auttaa tutkijaa sopeutumaan ja reagoimaan joustavasti muuttuviin olosuhteisiin.
- Etnografi ei useinkaan voi jättää itseään ulos tutkimuksesta sen raportointivaiheessa, vaan hänen on kirjoitettava myös itsensä tekstiin sisään. Institutionaalisen etnografian lähestymistapa kannustaa tutkijaa reflektoimaan omaa asemaansa ja suhdettaan tutkittaviin, mikä mahdollistaa tutkijan roolin selkeän esittämisen osana tutkimusprosessia.

Kirjallisuus

- Alho, A. (2004). *Silent Democracy, Noisy Media*. Helsinki: Helsinki University Press.
- Annesley, C., Gains, F. & Rummary, K. (2007). *Women and New Labour Engendering politics and policy?* Bristol: The Policy Press.
- Aslama, M. & Kivikuru, U. (2002). Lamajulkisuuden raamit. Suomalainen mediamaisema 1990-luvulla. Teoksessa Ullamaija Kivikuru (toim.) *Laman julkisivut. Media, kansa ja eliitit 1990-luvun talouskriisissä* Helsinki. Palmenia-kustannus, 25–45.
- Aula, M. K. (1991). *Poliitikkojen ja toimittajien suhteet murroksessa*. Helsinki: Yleisradio.
- Barry, J. Dent M. & O'Neill, M. (toim.) (2003). *Gender and the Public Sector: Professional and Managerial Change*. Lontoo: Routledge.
- Bate, S. P. (1997). Whatever happened to organizational anthropology? A review of the field of organizational ethnography and anthropological studies. *Human Relations* 50(9), 1147–1175. <https://doi.org/10.1023/A:1016961918626>
- Chancer, L. S. (2019). *Beyond the Case: The Logics and Practices of Comparative Ethnography*. Oxford: Oxford University Press.
- Chappell, L. (2004). *Gendering Government*. Vancouver: University of British Columbia Press.
- Chappell, L. & Hill, L. (toim.) (2006). *The Politics of Women's Interests*. Lontoo: Routledge.
- Coffey, A. & Atkinson, P. (1996). *Making Sense of Qualitative Data: Complimentary Research Strategies*. Thousand Oaks: Sage.
- Collier, C. N. and Raney, T. (2018). Understanding Sexism and Sexual Harassment in Politics: A Comparison of Westminster Parliaments in Australia, the United Kingdom, and Canada. *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society* 23(3), 432–455. <https://doi.org/10.1093/sp/jxy024>
- Crawford, M. & Pini, B. (2011). *The Australian Parliament: A Gendered Organisation*, *Parliamentary Affairs* 64(1), 82–105. <https://doi.org/10.1093/pa/gsq047>
- DeVault, M.L. & McCoy, L. (2000). Institutional Ethnography. Teoksessa Norman K. Denzin & Yvonna S. Lincoln (toim.) *Handbook of Qualitative Research*. Lontoo: Sage.
- DeVault, M.L. & McCoy, L. (2002). Institutional ethnography: Using interviews to investigate ruling relations. Teoksessa Jaber F. Gubrium & James A. Holstein (toim.) *Handbook of Interview Research: Context and Method*. Lontoo: Sage, 751–776. <https://doi.org/10.4135/9781412973588.d43>
- Dunleavy, P. (1991). *Democracy, Bureaucracy and Public Choice*. Lontoo: Harvester Wheatsheaf.
- Dunleavy, P. & Hood, C. (1994). From old public administration to new Public Management in *Public Money and Management* 14(3), 9–16. <https://doi.org/10.1080/09540969409387823>
- Dunn, L. (1991). Research Alert! Qualitative research may be hazardous for your health. *Qualitative Health Research* 1(3), 388–392. <https://doi.org/10.1177/104973239100100307>
- Easton, D. (1965). *A Framework for Political Analysis*. Teoksessa Robin J. Ely, Erica Gabrielle Foldy & Maureen A. Scully (toim.) (2003). *Reader in Gender, Work, and Organization*. Oxford: Blackwell Publishing.

- Erikson, J. & Josefsson, C. (2020). The Parliament as a Gendered Workplace: How to Research Legislators' (UN)Equal Opportunities to Represent. *Parliamentary Affairs* 75(1), 20–38. <https://doi.org/10.1093/pa/gsaao49>
- Ervasti, P. (2004). *Irakgate - Pääministerin nousu ja ero*. Helsinki: Gummerus.
- Geertz, C. (1973). *Thick Description: Toward an Interpretive Theory of Culture in: The interpretation of cultures: selected essays*. New York: Basic Books.
- Gerard, P. (1996). *Creative Nonfiction, Researching and Crafting Stories of Real Life*. Cincinnati: Story Press.
- Goffman, E. (1989). On fieldwork. *Journal of Contemporary Ethnography* 18(2), 123–132.
- Grahame P.R. (1998). Ethnography, institutions and the problematic of the everyday world. *Human Studies* 21, 348–360. <https://doi.org/10.1023/A:1005469127008>
- Gray, B. (2008). Putting Emotion and Reflexivity to Work in Migration Research. *Sociology* 42(5), 935–952. <https://doi.org/10.1177/0038038508094571>
- Hambrick, D.C. & Mason, P.A. (1984). The organization as a reflection of its top managers. *Academy of Management Review* 9, 193–206. <https://doi.org/10.5465/ambpp.1982.4976402>
- Hearn, J., Jyrkinen, M., & Piekkari, R. (2009). *Managers Talk About Gender: What Managers in Large Transnational Corporations Say About Gender Policies, Structures and Practices*. Helsinki: Edita.
- Hearn, J. & Parkin, W. (2001). *Gender, Sexuality and Violence in Organizations. The Unspoken Forces of Organization Violations*. Lontoo: Sage.
- Hertz, R. & Imber, J. B. (1995). Introduction. Teoksessa Rosanna Hertz & Jonathan B. Imber (toim.) *Studying Elites Using Qualitative Methods*. Thousand Oaks: Sage.
- Holli, A. & Kantola, J. (2007). State feminism Finnish style: Strong policies clash with implementation problems. Teoksessa J. Outshoorn & Johanna Kantola (toim.) *Changing State Feminism*. Lontoo: Palgrave Macmillan, 82–101. https://doi.org/10.1057/9780230591424_5
- Holli, A. & Saari, M. (2009). *Sukupuoli eduskunnan asiantuntijakuulemisissa*. TANE-julkaisu (2009) 11. Helsinki: Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Holli, A. M. (2003). *Discourse and Politics for Gender Equality in Late Twentieth Century Finland*. Helsinki: University of Helsinki.
- Holli, A., Luhtakallio, E. & Raevara, E. (2007). *Sukupuolten valta/kunta. Poliittikka, muutos ja vastarinta suomalaisissa kunnissa*. Tampere: Vastapaino.
- Hood, C. & Jackson, M. (1991). *Administrative Argument*. Dartmouth: Aldershot.
- Kezar, A. (2003). Transformational elite interviews: principles and problems. *Qualitative Inquiry* 9(3), 395–415. <https://doi.org/10.1177/1077800403009003005>
- Kondo, D. K. (1990). *Crafting Selves. Power, Gender, and Discourses of Identity in a Japanese Workplace*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Kuusipalo, J. (1989). *Naisena politiikan huippupaikoille naisedustus Suomen hallituksissa ja naisministerien poliittinen ura vuosina 1926–1986*. Tampere: Tampereen Yliopisto.
- Lee, R.M. (1993). *Doing Research on Sensitive Topics*. Lontoo: Sage.
- Lovenduski, J. (2005). *Feminizing Politics*. Cambridge: Polity Press.

- Malachowski, C., Skorobohacz, C., & Stasiulis, E. (2017). Institutional ethnography as a method of inquiry: A scoping review. *Qualitative Sociology Review* 13(4), 84–121. <https://doi.org/10.18778/1733-8077.13.4.04>
- Marschan-Piekkari, R., Welch, C., (toim.) (2004). *Handbook of Qualitative Research Methods for International Business*. Northampton, MA: Edward Elgar.
- Mason, J. (2002). *Qualitative Researching*. Toinen painos. Lontoo: Sage.
- Mazur, A. (2002). *Theorising Feminist Policy*. Oxford: Oxford University Press.
- McNulty, T. & Ferlie, E. (2001). *Reengineering Health Care: The Complexities of Organisational Transformation*. Oxford: Oxford University Press.
- Mitchell, R.G. (1993). *Secrecy and Fieldwork (Qualitative Research Methods)*. Newbury Park: Sage.
- Moilanen, T. (2002). *Eduskunnan kanslian henkilöstöpolitiikan nykytila*. Helsinki: Eduskunnan kanslian julkaisu 1/2002.
- Mustakallio S., Sevelius P. & Tanhua I. (2007). *Tasa-arvosuunnitelma – Näin se onnistuu*. Helsinki: WoM, Teknologiateollisuus, Metallityöväen liitto, Toimihenkilöunioni TU.
- Niemi, H. (2007a). *Eduskunnan kanslian henkilöstöstrategian 2002–2006 vaikuttavuuden arviointi*. Eduskunnan sisäinen selvitys. Julkaisematon.
- Niemi, H. (2007b). *Eduskunnan kanslian tasa-arvoselvitys 2007*. Eduskunnan sisäinen selvitys. Julkaisematon.
- Osborne, D. & Gaebler, E. (1992). *Reinventing Government*. Reading: Addison-Wesley.
- Ostrander, S. A. (1995). “Surely you’re not in this just to be helpful” Access, rapport, and interviews in three studies of elites. Teoksessa Rosanna Hertz & Jonathan B. Imber (toim.) *Studying Elites Using Qualitative Methods*. Lontoo: Sage, 133–150. <https://doi.org/10.4135/9781483327341.n10>
- Odendahl, T. & Shaw, A. M. (2002). Interviewing elites. Teoksessa James A. Holstein & Jaber F. Gubrium (toim.) *Handbook of Interview Research*. Thousand Oaks: Sage, 299–316. <https://doi.org/10.4135/9781412973588.n19>
- Polsby, N. (1984). *Political Innovation in America: The politics of policy initiation*. New Haven: Yale University Press.
- Punch, M. (1986). *The Politics and Ethics of Fieldwork*. Newbury Park: Sage.
- Puwar, N. (1997). Reflections on interviewing women MPs. *Sociological Research Online* 2(1), 82–91. <https://doi.org/10.5153/sro.19>
- Rager, K. B. (2005). Compassion stress and the qualitative researcher. *Qualitative Health Research* 15(3), 423–430. <https://doi.org/10.1177/1049732304272038>
- Rai, S. M. & Spary, C. (2019). *Performing Representation: Women Members in the Indian Parliament*. Oxford: Oxford University Press.
- Rainey, H.G., Fernandez, S & Malatesta, D. (2003). *Understanding and Managing Public Organizations*. U.S.: John Wiley & Sons.
- Rhodes, R.A.W., Hart P. & Noordegraaf, M. (2007). *Observing Government Elites Up Close and Personal*. New York: Palgrave Macmillan.
- Rouleau, L., de Rond, M. and Musca, G. (2014). From the ethnographic turn to new forms of organizational ethnography, *Journal of Organizational Ethnography* 3(1), 2-9. <https://doi.org/10.1108/JOE-02-2014-0006>

- Sampson, H., Bloor, M. & Fincam, B. (2008). A price worth paying? : Considering the 'cost' of reflexive methods and the influence of feminist ways of 'doing'. *Sociology* 42(5), 919–933. <https://doi.org/10.1177/0038038508094570>
- Savoie, D. (2003). *Breaking the Bargain: Public Servants, Ministers, and Parliament*. Toronto: University of Toronto Press.
- Smith, D. E. (1989). *The Everyday World as Problematic: A Feminist Sociology*. Milton Keynes: Open University Press.
- Smith, D. E. (1990). *Texts, Facts, and Femininity: Exploring the Relations of Ruling*. Lontoo: Routledge.
- Smith, D. E. (1996). *The Conceptual Practices of Power: A Feminist Sociology of Knowledge*. Toronto: University of Toronto Press.
- Smith, D. E. (2002). Texts and the ontology of organizations and institutions. Studies in Cultures, Organizations and Societies. In special issue *Studies in Institutional Ethnography* 7(2), 159–198. <https://doi.org/10.1080/10245280108523557>
- Stephens, N. (2007). Collecting data from elites and ultra elites: telephone and face-to-face interviews with macroeconomists. *Qualitative Research* 7(2), 203–216. <https://doi.org/10.1177/146879410707602>
- Stokes, J. and Clegg, S. (2002). *Power, Knowledge, Management and Bureaucratic Reform*. Sydney, Lindfield: School of Management, University of Technology.
- Undheim, T. A. (2006). Getting connected: How sociologists can access the high tech élite. Teoksessa Sharlene Nagy Hesse-Biber & Patricia Levy (toim.) *Emergent Methods in Social Research*. Thousand Oaks: Sage, 13–42. <https://doi.org/10.4135/9781412984034.n2>
- Van Maanen, J. (1978). People processing: Strategies of organizational socialization. *Organizational Dynamics* 7(1), 9–36. [https://doi.org/10.1016/0090-2616\(78\)90032-3](https://doi.org/10.1016/0090-2616(78)90032-3)
- Virkkunen, H. (2006). Ministeri saa syyttää vain itseään: ministerieroihin johtaneet skandaalit uutistapahtumina Juhantalosta Jätteenmäkeen 1992–2003. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Walby, K. (2013). Institutional ethnography and data analysis: making sense of data dialogues. *International Journal of Social Research Methodology* 16(2), 141–154. <https://doi.org/10.1080/13645579.2012.661207>
- Whitehead, S. (1999). New women, new Labour? Gendered transformations in the House. Teoksessa Stephen Whitehead & Roy Moodley (toim.) *Transforming Managers; Gendering Change in the Public Sector*. Lontoo: UCL Press, 33–46. <https://doi.org/10.4324/9780203979006-9>